

سینمای
اگزیستانسیالیستی

اوپلیامی پم لو |
|تصویر مرادیانی|

EXISTENTIALIST CINEMA

[Vincent C. Pomerleau |
|Moradiah Moradiani|]

پارمناسه : پامرو، ویلیام سی. Pamerleau, William C.

توان و نام پدیدآور: سینمای اگزیستانسیالیستی / ویلیام سی. پامرو؛ ترجمه نصرالله یانی

شخصیات نشر: تهران: بیدگل، ۱۳۹۵.

شخصیات ظاهری: ۳۵۲ ص.

ایک: ۸-۲۵-۷۸۰۶-۶۰۰-۹۷۸

شعیت فهرست نویسی: فیبا

دداشت: عنوان اصلی: 2009 Existentialist cinema.

دداشت: کتابنامه: ص. ۳۴۵ - ۳۴۸.

دداشت: نمایه.

ضوع: اگزیستانسیالیسم در سینما

Existentialism in motion pictures: ضوع

ضوع: سینما - فلسفه

Motion pictures - Philosophy: ضوع

ناسه افزوده: مرادیانی، نصرالله، ۱۳۶۲ - مترجم

ه بندی کنگره: ۱۹۹۵/PN۱۳۹۵ پ ۷ الف / ۹

ه بندی دیویی: ۷۹۱/۴۴۰۱

ماره کتابشناسی ملی: ۴۲۵۳۰۲۰

اسیما: رئیس دانش الیستی |

ویلیام سی. الیستی |

ترجمه نصراله مرادی |

ویراستار: هدیه رهبری | نمونه: م. لاد واصلی |

مدیر هنری و طراح گرافیک: سیاوش نه عدلی |

صفحه آرایی: آلاشویز | مدیر تولید: مصطفی شریفی |

چاپ چهارم | ۱۳۹۹ تهران | ۵۰۰ نسخه |

شابک: ۸-۲۵-۷۸۰۶-۶۰۰-۹۷۸ |

انتدیرینگل | Bidgol Publishing co. |

فروشگاه | تهران | خیابان انقلاب | پین ۱۲ فروردین و فخر رازی | بلاک ۱۳۷۲
تلفن انتشارات: ۲۸۴۲۱۷۱۷ | تلفن فروشگاه: ۶۶۹۶۳۶۱۷ |

همه حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است |

|bidgolpublishing.com|

فهرست |

۱۱	سیاس‌کاری ترجمه
۱۳	مقدمه

بخش اول | فراهم کردن مقدمات: مسائلی نظری

۲۷	۱. اگزیستانسیالیسم: مروری بر درون‌مایه‌ها و چهره‌های مهم
۳۱	سورن کی‌یرکگور
۳۷	فریدریش نیچه
۴۲	پدیدارشناسی
۴۵	ژان پل سارتر
۵۲	سیمون دوبووار
۵۵	پل تیلیش
۶۳	۲. فیلم به مثابه ابزاری برای پژوهش فلسفی
۶۴	رویکردهای نظری در تقابل با رویکردهای شخصی به اگزیستانسیالیسم
۶۶	آیا فیلم می‌تواند فلسفه بورزد؟
۷۵	فیلم و اگزیستانسیالیسم فلسفی
۸۷	به تصویر کشیدن وضع بشر: مسئله واقع‌گرایی

فیلم‌های پرمعنا

نتیجه‌گیری

۳. واقع‌گرایی سینمایی و هویت روایی

مشکلات واقع‌گرایی

روایت و فیلم

هویت روایی

دعوی واقع‌گرایی

اگزیستانسیالیسم روایی

نتیجه‌گیری

بخش دوم | فیلم‌های پرمعنا

۴. آنتونیونی، معنایی و جهان مدرن

بی‌معنایی و مقاومت جهان

ماجرا

کسوف

بازاندیشی در اختیار تماشاگر

نتیجه‌گیری

۵. دین‌داری در فیلم‌های اینگمار برگمان

سه‌گانه دینی برگمان

مرگ خدا [ی مسیحی]

دین‌داری بدون دین

نتیجه‌گیری

۶. نگاهی دوباره به راسکلنیکف: کاوش در چالش‌های

اخلاقی معاصر در فیلم‌های وودی آلن

جنایت و جُنه

قسر در رفتن از مجازات قتل

امتیاز نهایی

بدیل‌های پر معنا

۷. اصالت در فیلم‌های فدریکو فلینی

داشتن یک رویکرد

سبک فلینی

زندگی شبنم

هشت‌تیم

نتیجه‌گیری

۸. روح آزاد نیچه‌ای در انجمن شاعران مرده و هارولد و ماد

روح آزاد نیچه

انجمن شاعران مرده

هارولد و ماد

نتیجه‌گیری

کتاب‌شناسی

نمایه

| مقدمه |

مشکل بتوان اهمیت فیلم را در جامعه معاصر دست کم گرفت. کمابیش همه مردم دوست دارند فیلم تماشا کنند و درباره فیلم‌ها با یکدیگر تبادل نظر کنند؛ از این گذشته، عده بسیاری از مردم وقت زیادی را صرف تماشا و لذت بردن از فیلم‌ها و تعقیب کار و بار چهره‌های مشهور و جورواجور صنعت فیلم می‌کنند. اما مسأله دلیلی دل‌بستگی آدم‌ها به سینما یک چیز واحد نیست. تنوع انگیزه‌ها برای دیدن فیلم به اندازه تنوع فیلم‌هاست، با این‌همه احتمالاً سرگرمی رایج‌ترین انگیزه برای تماشای فیلم است. فیلم یک چند ساعتی ما را به عوالم دیگری می‌برد؛ ما سراپا مجذوب آدم‌ها و رخسارهای به تصویر درآمده بر روی پرده می‌شویم. موقع تماشای فیلم ممکن است به ویدیو یا از نظر عاطفی مجذوب شخصیت‌ها شویم؛ فیلم‌ها در چنین مواردی برایمان در حکم یک نمایش تماشایی یا سرگرمی هستند. با این حال، ممکن است سینما حالت یک سرگرمی را فراموش کند. برخی از فیلم‌ها می‌توانند موجب شوند درباره زندگی ما و جهانی که در آن زندگی می‌کنیم انتقادی‌تر و با حساسیت بیشتر بیندیشیم. این فیلم‌ها تأثیر عمیقی بر ما می‌گذارند و شاید حتی در ما تحولی اگرچه کوچک اما اساسی ایجاد کنند، چون چیزی را راستین و مهم درباره زندگی را در برابر دیدگان ما قرار می‌دهند. ممکن است این فیلم‌ها به ما قوت قلب و شهادت بدهند تا بتوانیم آن کسی بشویم که همواره می‌خواستیم باشیم. شاید یک فیلم شخصیتی را به تصویر بکشد که خودمان را تا حدودی در او بازشناسیم؛ شخصیتی که با این حال اگر بخواهیم مانند او زندگی کنیم باید همچون او به آرزوهایمان ایمان داشته

باشیم. یا چه بسا فیلم دیگری محدودیت‌های تراژیک سرشت انسان را نشانمان دهد، مثل وقتی که فیلمی شکست شخصیتی در غلبه بر بحرانی روحی را به تصویر می‌کشد و بنابراین برای ما چون هشدار در مورد تقدیری است که در پیش داریم، مگر اینکه تغییری در کارمان صورت دهیم. این فیلم‌ها، هر حالتی که در ما ایجاد کنند و هر تأثیری که به همراه داشته باشند، اهمیتشان صرفاً از آن رو نیست که سرگرممان می‌کنند، بلکه در عین حال از این روست که باعث می‌شوند دربارهٔ مسائلی که نقش مهمی در معنای زندگی دارند تأمل کنیم. کتاب حاضر دربارهٔ فیلم‌هایی از این دست است.

این کتاب افزون بر این دربارهٔ اگزیستانسیالیسم است، جنبشی فلسفی که به توصیف وضع بشر در تجربهٔ دههٔ می‌گمارد. در طول کتاب توجه من معطوف به آن فقره از درون‌مایه‌های انیشتین استی خواهد بود که در کار توضیح موضوعاتی هستند که فیلم‌های فوق‌الذکر بیان می‌کنند. فیلم‌های پرمعنا و اگزیستانسیالیسم هدف واحدی را در سر دارند - بیان حرفی مهم دربارهٔ وضع بشر - ولی برای این منظور دو روش متفاوت را برمی‌گزینند: فلاسفه نظریه‌هایی را طهار می‌دارند که دربارهٔ چیستی زندگی و چگونگی رویارویی ما با آن توضیح می‌دهد. اما فیلم‌هایی که در این کتاب بررسی می‌شوند با به تصویر کشیدن شخصیت‌ها و رخدادها نشان می‌دهند که مردم چگونه زندگی می‌کنند. این فیلم‌ها تصویری انضمامی از وضعیت خاص به دست می‌دهند، و اگرچه ممکن است فیلم بینشی مشابه بینش یک فیلسوف را به ما ببخشد، توصیف انضمامی فیلم خصلتی دارد که بازآفرینی آن در قالب انتزاعی آسان نیست. از این رو، می‌توان از فیلم‌ها برای ارزیابی صحت و سقم شرح فلسفی سرچشمه جست.

دقیق‌تر بگوییم، از فیلم‌هایی که در این کتاب بررسی می‌شوند، منظور مطالعهٔ موضوعاتی استفاده خواهد کرد که اگزیستانسیالیست‌هایی از جمله دایرر، هایدگر، بووار، تیلیش و نیچه به آن‌ها توجه کرده‌اند. در سال‌های اخیر، هم تعداد و هم کیفیت آثار آکادمیک در باب فیلم و فلسفه پیشرفت کرده و شکوفا شده است. با وجود این، بیشتر این آثار به فیلم‌های پرتطرفدار پرداخته‌اند و البته دلایل موجهی هم برای این امر وجود داشته است. در واقع فیلم‌های پرتطرفداری همچون ماتریکس و مینتو که به شایستگی مورد

توجه فراوان قرار گرفته‌اند، محتوای فلسفی قابل توجهی دارند. این فیلم‌ها درعین حال بسیار تأثیرگذارند و می‌توانند انگیزه تفکر فلسفی را در کسانی به وجود بیاورند که اگر این فیلم‌ها را نمی‌دیدند گامی در این راه بر نمی‌داشتند. اما به نظر من مطالعه و بررسی سنخ دیگری از سینماست که به کار آرای فیلسوفان اگزیستانسیالیست می‌آید: فیلم‌هایی که وضع بشر را به شکل واقع‌گرایانه به تصویر می‌کشند. از آنجایی که این فیلم‌ها چیزی راستین، درباره شیوه زندگی ما و تجارب انضمامی اشخاص معاصر به تصویر می‌کشند، نه تنها به عنوان مثال‌هایی بیانگر [از زندگی‌مان] بلکه درعین حال به عنوان ابزاری انتقادی به کارمان می‌آیند. چنین فیلم‌هایی می‌توانند یاری‌مان کنند تا بفهمیم آیا شرح فلسفی مسائلی نظیر اختیار، سنا و اصالت^۱، وقتی با بینش حاصل از فیلم‌ها مقایسه شود، قرین حقیقت خواهد بود یا نه. فیلم‌های بسیاری وجود دارند که مثالی برای شرحی فلسفی ارائه می‌دهند یا شرحی فلسفی را تأیید و تقویت می‌کنند. اما گاه فیلم‌ها به ما ثابت می‌کنند که زندگی پیچیده‌تر از تصور حاصل شده است. خواندن توصیفی فلسفی درباره زندگی است، یا شاید فیلم‌ها نشانمان دهند که وقتی به ماه فلسفی در کنار وضعیت‌ها و آدمیان واقعی (یا دست‌کم وضعیت‌ها و آدمیانی که به شکل واقعی تصویر شده‌اند) قرار گیرد، کمتر معقول و موجه به نظر خواهد رسید. یکی از اهداف اصلی این کتاب این است که از فیلم به مثابه ابزاری برای فهم اگزیستانسیالیسم از منظر این دو رویکرد استفاده کند. فیلم‌ها، به مثابه تصویرسازی‌هایی^۲ برای درون‌مایه‌های گوناگون اگزیستانسیالیستی، یاری‌مان می‌کنند آرای مهم اگزیستانسیالیست‌ها را درک کنیم. اما با احتیاط قوی بیشتر این فیلم‌ها به منظور ارائه تصویری از ایده‌های فلسفی تولید نشده‌اند، بنابراین نگاه تصویری که از زندگی عرضه می‌کنند با نتایج یا پیش‌فرض‌های فلاسفه مغایرت دارد، اما این ویژگی هم می‌تواند سودمند باشد، چون فیلمی که بکوشد چیزی مهم درباره زندگی را از نظرگاه خودش نشان دهد، روراست‌تر از فیلمی خواهد بود که سعی دارد نظریه یک فیلسوف را تأیید یا تصویر کند. بدین ترتیب، فیلم‌ها به مثابه مثال‌هایی واقع‌گرایانه از شیوه زندگی آدمیان، درعین حال در نقد نظریه‌های اگزیستانسیالیستی نیز یاری‌مان می‌کنند.

1. freedom

2. authenticity

3. illustrations